

The article considers the content and the structure of the musical and executive activity, and explains the regularities of the formation of the aesthetic sphere of the students.

Keywords: *content, structure, musical and executive sphere of the students.*

Гук Любов Володимирівна - викладач фортепіано Луганського обласного коледжу культури і мистецтв.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Шевченко Г.П.

УДК 378.147 : 37.036

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ У СЧАСНОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

М.І. Данилевська

У статті визначено необхідність формування естетичної картини світу у студентської молоді як фактора, що має велике значення як для особистісного розвитку, так і для зміцнення ролі естетичних цінностей як носіїв культурних традицій.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

У сучасних умовах значно актуалізується проблема формування естетичної культури студентської молоді, від рівня якої значно залежить стан вихованості людей в сучасному українському суспільстві. Людина має вміти сприймати, цінувати і примножувати матеріальні та духовні цінності, які за своїм змістом і спрямованістю утверджують ідеї добра і краси. Естетична культура втілює в собі всі

могутні резерви зовнішнього і внутрішнього перетворення особистості. Важливим компонентом естетичної культури є естетична картина світу, тому успішне вирішення питань її формування матиме велике значення для зміцнення ролі загальнолюдських та естетичних цінностей як носіїв культурних традицій. Як зазначає В. Кремень, “в сучасних умовах все більш очевидним є те, що смислом і основним показником прогресу людства є розвиток кожної окремої людини на основі її здібностей”[10, с.18].

Вміння встановити духовно-практичний зв'язок з цінностями духовної та матеріальної культури надає можливість сформувати повноцінну естетичну картину світу. Така картина світу має існувати в контексті розвитку духовності особистості студента.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор

Проблема формування естетичної картини світу сучасної молоді у контексті естетичного виховання завжди перебувала у центрі уваги педагогічної громадськості, про що свідчать праці провідних педагогів-класиків на різних історичних етапах (Я.А. Коменський, Ж.-Ж. Руссо, Г. Сковорода, К. Ушинський, П. Каптерев, С. Миропольський, С. Русова, С. Сухомлинський та ін.).

Сьогодні проблемами формування естетичної картини світу та розвитку естетичної освіти в сучасному ВНЗ займаються: Г. Шевченко, А. Бойко, О. Рудницька, В. Бутенко.

Проблемами педагогіки та методики формування у молоді естетичної культури у процесі вивчення мистецтва і літератури займаються Т. Антоненко, Н. Вітковська, С. Жупанин, В. Ірклієнко, І. Пацалюк.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

У статті зроблена спроба цілісного дослідження естетичної картини світу як цінності, що допоможе розвинути повноцінні художні смаки у сучасній студентській молоді. Результати сучасних наукових досліджень у галузі художньо-естетичного виховання сприяють подальшому вивченню цієї цікавої теми. Без належної відповіді залишаються питання про сутність та структуру естетичної картини світу особистості, критерії та показники сформованості

повноцінної естетичної картини світу, умови формування естетичної картини світу у процесі навчання в університеті. Тому ця проблема стає сьогодні особливо актуальною.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

З огляду на вищесказане ставимо за мету відповісти на запитання, що являє собою естетична картина світу. Значна увага приділяється необхідності формування такої картини світу у сучасній студентській молоді, як фактор розвитку духовності особистості.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Поняття «картина світу» вельми активно використовується представниками низки різних наук гуманітарної парадигми: педагогіки, філософії, психології, культурології, гносеології, когнітології, лінгвістики. Конкретизуючись додатковими визначеннями – наукова, загальнонаукова, природничо-наукова, історична, фізична, біологічна, мовна, естетична, поняття картини світу входить до понятійного апарату все більшої кількості галузей наукового знання. Проте, перетворившись на «робоче» поняття багатьох наукових дисциплін, воно досі не набуло достатньо чіткого й однозначного трактування навіть серед спеціалістів одного профілю. Важливість вивчення картини світу як моделі, яка складається з окремих елементів, відмічав ще Л.Вітгенштейн в “Логіко-філософському трактаті”.

Картина світу – це складно структурована цілісність, що включає три головні компоненти – світогляд, світосприйняття та світовідчуття. Картину світу визначаємо як систему образів (і зв’язків між ними) – наочних уявлень про світ і місце людини в ньому, відомостей про взаємини людини з дійсністю. Тут маємо на увазі взаємини людини з природою, з суспільством, з іншою людиною і самою собою. Складові образи картини світу є не тільки зоровими, але і слуховими, дотикальними і нюховими. Отже, образи і відомості найчастіше мають емоційне забарвлення.

Деякі науковці визначають *картину світу* як породжувані своєрідною конфігурацією життєві позиції людей, їх переконання, ідеали, принципи пізнання і діяльності, ціннісні орієнтації і духовні орієнтири. Будь-які істотні зміни картини світу тягнуть за собою зміни в системі зазначених елементів.

Відповідно до цих особливостей *картина світу*:

- цілком визначає специфічний спосіб сприйняття та інтерпретації подій і явищ;
- являє собою основу, фундамент світосприйняття, спираючись на який людина діє в світі;
- має історично обумовлений характер, що припускає постійні зміни картини світу, всіх її суб'єктів.

Суб'єктом або носієм картини світу є окрема людина, соціальні чи професійні групи, етнонаціональні або релігійні спільноти [13, с. 155-159].

Для того щоб спробувати надати точне визначення естетичній картині світу, нам потрібно з'ясувати, що таке естетика та що розуміється під категорією «естетичне».

Отже, естетика – це філософська дисципліна, що вивчає галузь виразних форм будь-якої сфери дійсності (у тому числі художньої), як самостійна і почуттєво безпосередньо сприймана цінність. Завданням і змістом естетики є дослідження великого кола проблем: від аналізу сутності мистецтва, естетики повсякденності до естетики космічних процесів – як в історичному, так і в актуальному для сучасності аспектах. Особливе значення естетичних результатів усіх видів діяльності особистості є основним засобом духовного відродження сучасного людства. Предметом естетичних досліджень є аналіз особливостей різних видів мистецтва в процесі їхнього історичного розвитку й у сучасних умовах, а також ролі мистецтва в сучасному суспільстві [9].

Категорія «естетичне» є загальною категорією естетики, яка характеризує специфіку всіх форм естетичної діяльності, що й відрізняє їх від усіх інших форм людської діяльності. Зрозуміти, що таке естетичне як чуттєве можна не шляхом аналізу і систематизації конкретних об'єктів естетичного сприйняття, а через відкриття загальних законів практично-духовного освоєння особистістю дійсності, через розуміння того, як ці закони обумовлюють ту особливу структуру людського пізнання, яка і робить можливим та необхідним естетичне відношення і сприймання. В акті естетичного відношення довколишній світ цікавить людину не сам по собі, а у тісному зв'язку з її діяльністю і змістом життя. Саме це дає змогу індивідові в акті чуттєвого сприйняття водночас і пізнавати суспільну

сутність явища, оцінювати його з погляду того найвищого інтересу, що ґрунтується на всій сукупності суспільних характеристик особистості. Ось що писав з цього приводу відомий український вчений А.Канарський у праці, присвяченій цій проблемі: “Сама по собі речова, природна сторона предмету або явища не становить змісту феномена чуттєвого: чисто предметного, природного ставлення людини до навколишнього, до природи не існує. Воно завжди відбиває ставлення людини до іншої людини, до суспільства, до класу людей, в кінцевому підсумку – через ставлення її до самої себе. Тому і немає такої речі, яка в дії тільки одного відчуття визначала б чуттєвий стан людини”.

У художній картині світу можна виділити два головних компоненти: концептуальний (понятійний) та чуттєво-научний. Концептуальний компонент подано естетичними категоріями, естетичними принципами, а також фундаментальними поняттями окремих мистецтв. Саме цей, концептуальний компонент художньої картини світу, є частиною іншого, більш ширшого поняття – *естетична картина світу*[15].

Розглянемо визначення, запропоноване у 1984 році Ю.Овчінніковим: “*Естетична картина світу* – це найвища форма естетичного пізнання, картина усєї природи, усєї культури, всього невичерпного багатства суспільного буття”[11,с.73]. Структура *естетичної картини світу* формується на основі багатьох джерел і в суспільній свідомості, і в свідомості індивідуальній (залежно від культурного рівня індивіда, його здібностей, сформованого світогляду), а також визначається структурою і функціями свідомості.

У 1985 році до визначення естетичної картини світу звернувся Е.Бляхер: “*Естетична картина світу* може бути зрозумілою як картина «схоплення», споглядання людиною світу, подібно до художніх картин світу, які відображені в мистецтві. Але як наукова (тобто яка базується на естетиці як науці) картина світу вона розгортається не в мистецтві, а в науковому пізнанні”[4].

Таким чином, робимо висновок, що *естетична картина світу* – це універсальна цілісна система уявлень щодо оточуючого світу, яка виявляється в явищах, образах, ідеях, витворах природи, суспільства та культури даної епохи крізь призму естетичних категорій.

На формування естетичної картини світу сучасної студентської молоді впливають різні чинники: від постійної трансформації в суспільстві, яка обумовлює зміну загальнолюдських цінностей, засобів масової інформації до таких простих факторів, як особливості побуту, характер спілкування з іншими людьми, і навіть різні напрямки естетичної та художньої діяльності сім'ї. Серед чинників естетико-виховного впливу особливе місце займає вищий навчальний заклад, який в умовах цілісного педагогічного процесу намагається залучати студентів до світу прекрасного, формувати в них естетичний світогляд, досвід, почуття, інтереси та потреби. На цьому наголошують вчені (Г. Шевченко, Ю. Пастухова, Н. Фунтікова, Г. Батюніна, Ю. Максимчук, О. Стьопіна), які у своїх науково-теоретичних та методичних працях висвітлюють можливості художньо-естетичного виховання студентів засобами музики, народного образотворчого мистецтва, комплексної взаємодії мистецтв, у процесі клубної роботи, у процесі розвитку образного мислення, роботи над естетичним образом. Можливості сучасного університету у формуванні естетичної картини світу залежать значною мірою від особистості викладача та від ефективності використання окремих видів мистецтва і, зокрема, тих, що належать до візуальних видів.

Можна відзначити, що естетичне завжди стимулює особистість максимально проникати в його сутність, шукати глибинний сенс, а в якості інструментарію виступають знайомі естетичні категорії. А «теоретична розробка наукової естетичної картини світу» буде сприяти «методологічно надійній і евристично насиченій науковій базі для формування сталих та широких естетичних ціннісних орієнтацій» [11].

Осмилення необхідності *формування естетичної картини світу* у сучасної студентської молоді є дуже важливим, адже йдеться про духовність особистості, яка за своєю природою тісно пов'язана з тим, що набуто суспільством протягом його багатолітнього розвитку.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку

Отже, під естетичною картиною світу слід розуміти єдину універсальну систему ідей, образів, уявлень про природу, культуру, мистецтво, людське існування в конкретну історичну епоху крізь

призму естетичних категорій (прекрасного, потворного, трагічного, комічного, романтичного і т.д.).

Структурними елементами естетичної картини світу можна вважати мікрообрази та мікрообрази природи, суспільства та мистецтва. Естетична картина світу виконує ряд функцій щодо розвитку окремої людини. Вважаємо необхідним формування естетичної картини світу у молоді як фактора, що впливає на розвиток духовності особистості.

Подальша стадія досліджень буде пов'язана з детальним аналізом формування естетичної картини світу у сучасній студентській молоді засобами образотворчого мистецтва.

Література

1. Антонова Л.А. Место эстетического вкуса в структуре общественного сознания. – Саратов: СГУ, 1972. – С.75-88.
2. Артюхова О.В. Формування художнього світогляду учнівської молоді: метод. посіб. – Херсон: Айлант, 2004. – 52 с.
3. Баленок В.С. Естетичне і природа. Питання естетичного ставлення людини до дійсності. – К.: Мистецтво, 1973. – 194 с.
4. Бляхер Е.Д. Научная картина мира как форма миропредставления: вопросы типологии. – Свердловск: УралГУ, 1985. – С. 75.
5. Бойко А.М. Методологія, теорія, практика виховання – єдина система/ А.М. Бойко // Педагогічна і психологічна науки в Україні. – К.: Педагогічна думка, 2007. – Т. 1. – С. 51-67.
6. Бутенко В.Г. Основні підходи до організації художньої освіти учнівської молоді / В.Г. Бутенко // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград, 2000. – Вип. 24. – С. 3-10.
7. Вайновська М.К. Формування творчої особистості підлітка у навчально-виховному процесі: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.07. “Теорія і методика виховання”/ М.К. Вайновська. – Херсон, 2004. – С. 20.
8. Ігнатович О.Г. Педагогічні проблеми формування естетичних смаків у підлітків / О.Г. Ігнатович // Гуманізація навчально-виховного

процесу у вищій школі: наук. пр. міжнар. наук - практ. конф., 27-29 вересня 1999. – Слов'янськ, 1999. – С. 116-118.

9. Киященко Н.И. Эстетика – философская наука. – М.: Издательский дом “Вильямс”, 2005. – 592 с.

10. Кремень В.Г. Якісна освіта і нові вимоги часу / В.Г. Кремень // Педагогічна і психологічна науки в Україні. – К., 2007. – Т. 1. – С. 18-19.

11. Овчинников Ю.А. Эстетическая картина мира и ценностные ориентации // Ценностные ориентации личности, пути и способы их формирования. Тезисы докладов научной конференции. – Петрозаводск, 1984. С. 73.

12. Педагогические основы формирования эстетического отношения к искусству: кн. для учителя / Под ред. В.Г. Бутенко. – М.: АПН СССР, 1990. – 270 с.

13. Руднев В.П. Словарь культуры 20 века. – М.: Аграф, 1999. – С. 155-159.

14. Самохвалова В.И. Эстетическая культура как комплексный феномен утверждения и реализации человека в мире / В.И. Самохвалова // Эстетическая культура. – М., 1996. – 201 с.

15. Суворова И.М. Эстетическая картина мира и проблемы ее формирования: автореф. дисс. на соиск. уч. степени канд. философских наук: спец. 09.00.04. – “Эстетика” / И.М. Суворова. – Санкт-Петербург, 2006. – 177с.

В статье определена необходимость формирования эстетической картины мира у студенческой молодежи как фактора, который имеет большое значение как для личностного развития, так и для укрепления роли эстетических ценностей как носителей культурных традиций.

In the article the necessity of formation of students' aesthetic picture of the world is defined. The formation of aesthetic picture of the world stands as a factor that has great importance both for personality development and for consolidation of aesthetic values as bearers of cultural traditions.

Данилевська Марія Ігорівна – аспірантка кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ)

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Антоненко Т.Л.

УДК 378.032

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ ЛЮДИНИ КУЛЬТУРИ

Г.В. Дворцева

Стаття присвячена визначенню сутнісної характеристики образу людини культури у студентської молоді у навчально-виховному процесі класичного університету. Поняття культура та образ розглядаються з позицій філософії, педагогіки, психології. Розкриваються ознаки образу людини культури.

Ключові слова: людина культури, культура.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

На рубежі тисячоліть ми живемо в епоху змін, перелому не тільки в суспільному вимірі, але й в культурному. Сучасна молодь зростає в зовсім іншому світі, ніж якихось 10-20 років тому. Науково-технічний прогрес зробив великий крок уперед, це не могло не позначитися на рівні культурного розвитку сучасного студентства. Втрата духовного і культурного зв'язку поколінь – одна з головних проблем сьогодення. Тому однієї із першочергових наших завдань є формування у студентів образу людини культури.

Для виявлення сутнісних характеристик поняття людини культури слід звернутися до понять культура, людина культури розглянути, як вони представлені у філософії, педагогіці, культурології.